

Vehkaoja

Talvisodan jälkeen valtio päätti sijoittaa lentokonetehtaan Halliin. Karhumäen veljekset olivat löytäneet Hallin kankaalta tasaisen alueen lentokentälle ja valtio tuli siis perässä. Hallin elämä vilkastui voimakkaasti. Tehtaan työntekijöille rakennettiin asuntoja Sukupuuhun, Taipaleeseen ja Vehkaojalle.

Vehkaoja syntyi mäntykankaalle Hallin länsipuolelle. Kylän kolme samansuuntaisen tien reunoille suoriin riveihin rakennettiin paritaloja kaikkiaan 47 kappaletta ja erillinen saunarakennus. Taloilla oli kova kiire, sillä tehdas tarvitsi satoja työntekijöitä, eikä Hallissa ollut asuntoja tarjolla.

Vehkaojalle perheitä mahtui siis n 100. Lisäksi perheille siunaantui usein myös alivuokralainen tai pari pikkukamariin.

Vehkaoja oli suomalaisten sulatusuuni, muuttajia tuli paljon Tampereelta ja Kolhosta, mutta väkeä kertyi ympäri Suomea. Tehdas haki ammattimiehiä, metallimiehiä ja puuseppiä lentokoneentekoon mistä sai. Elämä Vehkaojalla oli 40- ja 50-luvuilla tosi vilkasta: karkea arvio n 400- 600 henkeä. Kylässä oli kansakoulu, päiväkotia, kirjasto, kaksi kauppaa, limsatehdas, kioski, partureita, partitotoimintaa, vilkasta urheilutoimintaa.

Kun kylä lopullisesti valmistui 1943, oli se sen aikaiseksi ihan moderni asuinalue. Vesi tuli ja meni. Talon perustuksessa oli peruna- ja hillokellari.

Sauna

Saunarakennuksessa oli neljä erillistä saunaa: kaksi perhesaunaa ja yleiset saunat naisille ja miehille. Perheellä oli saunavuoro viikolla ja lauantaina iltapäivällä pääsi yleisiin vuoroihin.

Saunan alakerrassa oli pesutupa, josta sai varata pyykinpesuvuoron, sekä hirmuinen mankeli.

Saunan hoitajana pitkään toiminut Emma Sipiläinen asui lapsineen saunarakennuksessa. Hän lämmitti saunat ja toimi koko saunarakennuksen talonmiehenä. Emmasta muistan nopean, lapsen korviin vaikeaselkoisen puhutavan, jossa sekoittui Karjalan murre ja tekohampaat.

Sauna oli iso ja tavallaan vähän pelottava laitos. Ääni kaikui. Kun työpäivä lauantaina loppui kahdentoista aikaan tehtaalla, alkoi miesten saunavuoro klo 14. Osa miehistä oli luonnostaan kovaäänisiä, esimerkiksi Toivo Aarnion puhe kumisi komeasti saunan holveissa. Sauna oli karu rakennus, ja esimerkiksi lauteiden alla oli pimeä tila, jonne kakara hädin tuskin uskalsi vilkaista.

Yksi surullinen saunavuoro on jäänyt mieleen. Päivällä oli koululla sattunut, että Torrin Jouko kannettiin meidän luokkaan. Hän makasi kateederilla ja valitti hiljaa. Hän oli ehkä laskenut kaiteella ja satuttanut päänsä. Illalla olimme menossa perhesaunaan, ja matkan varrella Salmisen Elma oli tien varressa kertomassa jotain äidille. Salmisella oli yksi kylän harvoja puhelimia. Saunassa sitten vuoti meille pienimmillekin tieto: Jouko oli menehtynyt sairaalassa. Jouko oli lähipiirin poikaporukan johtohahmo ja loputun ideanikkari. Taipaleen koulun kaiteisiin ilmestyi sitten ne napit, jotka siellä on vieläkin.

Koulu

Taipaleen koulupiirin ensimmäinen koulu perustettiin Vehkaojalle 1941. Koulu oli heti täynnä, ja myöhemmin tupaten täynnä. Veli ja Asta Lehtikoinen aloittivat Kuoreveden urakkansa Vehkaojan koulussa 1943. Koulu oli tehty yhdestä Lintulammentien talosta lisäämällä ulko-ovi. Talossa oli myös pieni asunto Lehtikoisten käytössä. Veli harjoitti myös kirjakauppaa, joten jossain talon sopukoissa oli myös kirjakaupan varasto. Koulu siirtyi Taipaleeseen vuonna 1947.

Saha

Vehkaojan pohjoispuolelle perustettiin saha sodan lopulla. Puutavarasta oli kova pula, ja sahaa pyöritettiin parhaimmillaan kahdessa vuorossa. Suuremmat sahat korvasivat tuotannon sittemmin ja 50- luvun lopulla saha oli jo hiljainen. Lautatarhan ympärillä oli aita. Pääsin kerran muutaman isomman pojan kanssa aidan taakse. Aidan sisällä oli muutaman kymmenen metrin rautatie, joka teki vielä jyrkän mutkan. Raiteilla pyöräillen päällä oli vaunu, jonka saattoi saada vauhtiin. Johonkin se sitten lopussa toppasi. Kaiken yllä oli koko ajan pelko: Äyhönen tulee. Luulisin, että Äyhönen oli vahtinut sahaa asuessaan siinä lähellä, mutta hän oli muuttanut jo 50-luvun alussa pois.

Lasten kylä

Vehkaoja jakaa asukkaittensa mielipiteet melko lailla kahtia. Toiset tykkäsi, toiset ei. Yksi on kuitenkin varmaa: Vehkaoja oli lasten paratiisi.

Lapsia oli monessa perheessä paljon, ja lasten hyörinä kaikkialla oli luonteenomaista kylälle. Missä kaksi lasta tapasi, syntyi leikki ja pian leikissä saattoi olla kymmeniä lapsia. Pihoja rajaamassa oli aluksi matalia aitoja, mutta käytännössä kulku oli lapsille aika vapaata. Jos satuttiin olemaan väärässä pihassa, tiedettiin kyllä milloin piti häipyä. Tiedettiin milloin ukot tulivat töistä ja tiedettiin sekin kenen pihalla ei silloin kannattanut olla, kun esim. tietty papatus alkoi kuulua Pitkästä mäestä.

Vehkaoja oli rakennettu ihanteelliseen maastoon, väljien honkametsien keskelle, maasto tarjosi helpon kulun moneen suuntaan. Pojat tutkivat ympäristön tietysti aika laajalta alueelta. Kuljettiin Lintulammelle, Kaukajärvelle, Saarilammelle, Halivuoreen ja Pihlajavuoreen, metsät tarjosivat monenlaista kivaa.

Kylän pohjoislaidalla oli mukavaa mäkimaastoa, mäkiä oli joka lähtöön, loivia ja jyrkempiä. Mäillä oli nimiäkin, Pikkumäki, Isomäki, Neulamäki. Jos ensimmäisten nuoskalumien aikaan alettiin laskea, kesti laskukautta pitkin talvea. Jos hanki pääsi paksuksi oli kelkkamäen teko hankalaa. Sain joululahjaksi punaisen mahakelkan, sinä talvena laskettiin paljon. Olin ehkä kuusivuotias. Kelkka oli kunnostettu Ojanperän Sepon vanhasta kelkasta, kerrottiin.

Muistumia

Synnyin 1954, joten omat muistoni rajoittuvat loppupuolelle. Meidän perhe oli viimeisiä Vehkaojalta muuttaneita, muutimme Kellestenahoon loppiaisenä 1963.

Airan kaupassa sattui kumma tapaus. Kauppa oli urheilukentän vieressä, aika lähellä kotiani. Saarelaisen Matin kanssa lähdimme hakemaan hiivaa ja jauhoja kaupasta. Oli pullaa tiedossa. Kaupassa oli kuitenkin meneillään joku tilanne, vihainen ukko ei antanut meidän tehdä ostoksiamme. Hän otti hyllystä pari tikkaria, antoi ne meille ja sanoi: Tikkumälli, sillä siisti, menkää kotiin. Mehän mentiin. Konstaapeli Salo tarvittiin poistamaan häirikkö kaupasta.

Mikä on maamökki? Saarelaisten pihan takana oli hiekkainen alue, jossa ei ollut turvekerrosta. Maata oli helppo kaivaa. Tuli tavaksi tehdä maamökki, siis metri kertaa metri kuoppa maahan ja niin syväksi kuin uskallettiin. Sitten muutama lauta ja jotakin levyä, mitä nyt sattui löytymään. ja maata katolle. Ei siellä kukaan viihtynyt, mutta tehtiinpä ja kohta peitettiin taas.

Saarelaisen Isä-Erkki oli jonain kesänä tilannut valmiita halkoja kuorman pihaan. Mikkolan Väinö kippasi ne pihaan ja Erkki antoi Jormalle tehtäväksi halkojen siirtämisen liiteriin. Jormalla oli muuta puuhaa, värkkäili Jawansa kanssa. Jorma kävi kaupasta pähkinöitä, lakupötköjä ja jotain pientä, ja houkutteli meidät, Matin ja minut halkoja heittelemään. Lisäksi oli luvassa kyytiä Jawalla. Puut siirrettiin ja palkka maksettiin. Vähän jäi semmoinen olo, että meni halvalla.

Vehkaojan keskimmäisiä taloja jo purettiin, kun meille Matin kanssa tarjoutui mahdollisuus ensimmäiseen rahatienestiin. Joku mies kävi tilaamassa 300 kpl kuparisia nauloja, jota oli käytetty kattolevyjen kiinnitykseen. Niitä ei ollut vaikeata löytää purettujen talojen pihoista, minne purkajat olivat kattolevyjä heitelleet. Palkkana oli 300 mk eli markka per naula. Ei kovin hyvä palkka, olihan ihan tavallista löytää esim 20 ja 50 markan rahoja kaupan verannan alta.